

ELU PÜHENDUDES JUMALALE

Küllil Keel (Saard)

Pärast Kaarli koguduse kauaaegse I pihtkonna õpetaja Aleksander Kapi surma asus õpetaja kohuseid täitma Julius Juhkentaal. Kogudus lootis temast I pihtkonna õpetajat, sama soov oli ka Julius Juhkentaalil. Tema elu kulges aga hoopis teisiti ... Tal tuli elada viiel erineval maal, neljal kontinendil ja teenida kogudusi viies erinevas keeles.

Lapsepõlv

Julius Juhkentaal sündis Tallinnas 23. jaanuaril 1909. aastal isa Mardi ja ema Liisu viienda, viimase lapsena. Perekonna majanduslik olukord ei olnud hea, isa Mart töötas vabrikus väikesepalgalise töölisena. Tihti pidi ka ema lisasissetulekut teenima. Viletsusest hoolimata püüdsid vanemad võimaldada lastel haridust saada. Lapsed pääsesidki kooli, kuid pidid õppimise kõrval ka töötama.

Kodune kasvatus oli kantud usulisest vaimust. Ema oli sügavalt usklik ja juba isakodust kaasa saanud vastava kalduvuse ning huvi. Isa kuulus vennastekoguduse ringi. Kasvatus kodus oli väga vali. Rõõmudest, mis lubatud teistele lastele, ei tohtinud kodus kõneldagi. Seda, kuidas teised lapsed talvel kelgutaskid ja lumes hullaskid, võis jälgida vaid aknast. Juba väiksena õpetati lastele palveid, jutustati lugusid Jeessusest ja saadeti nad esimesel võimalusel pühapäevakooli. Lapsi võeti tihti kaasa vaimulikele koosviibimistele ning ka kirikusse jumalateenistusele. Sellest ajast hakkas Julius Juhkentaal isidama ususeeme, mis kasvas ja paisus ning mille tulemusena astus ta ka hiljem Tartu Ülikooli usuteaduskonda.

Õpingud

Alghariduse sai Julius Tallinna linna V ja XIII algkoolis aastatel 1917–1923. Õpingud jätkusid Tallinna Linna Poeglaste Humanitaargüm-

naasiumis (praegune Gustav Adolfi Gümnaasium). Klassi ühe parima õpilasena vabastati ta õppemaksust ning paaril korral sai ta hea õppeedukuse eest koguni rahalist toetust. Veel enam – paaril korral maksti talle hea õppeedukuse eest koguni rahalist toetust. Gümnaasiumi lõpetas Julius 1928. aasta kevadel cum laude. Vanematel ei olnud plaanis poega edasi ülikooli õppima saata, kuid tänu Juliuse väga heale õppeedukusele muutsid nad meelt. 1928. aasta sügisel astus ta – küll veidi vastumeelselt – Tartu Ülikooli filosoofia teaduskonda. Põhjuseks tema lähedaste soovitus õppida “majanduslikult kasulikumal” erialal. Noormehe südamesooviks oli aga õppida usuteadust.

1929–30 teenis Julius Juhkentaal sundaega kaitseväes. Seal süvenes temas mõte jätkata õpinguid siiski usuteaduskonnas. Mõte sai teoks pärast kaitseväeteenistust ning usuteaduskonna lõpetas ta 1935. aastal.

Ta oli Fraternitas Estica liige, mille lipukiri “Teos õiglane ja vahvas, ustav sulle Eesti rahvas”, sai tema eluagseks tunnuslauseks.

Juhkentaali üliõpilaspõlve jääb seik, mil 17. oktoobril 1933 oli tartlastele teatavaks saanud vabadussõjlaste põhiseaduse muutmise eelnõu läbimine ning Tartu “Vanemuises” puhkes meeleavaldus. Juhkentaal pidas järgneval ööl “Vanemuises” einelauas lühikese kõne, kus ütles, et “suuril hetkil eesti rahvas on toonud ohvreid ja ka täna üks selliseid suuri hetki. Täna tuuakse ohvriks “Postimees”, milline ohverdamine peab tähendama, et eesti rahvas vabaneb igasugu mustusest.” Seejärel süütas Juhkentaal ajalehe põlema.

Konsistooriumi eksamid *pro venia concionandi* ja *pro ministerio* sooritas Julius Juhkentaal E.E.L.K. Konsistooriumi juures kahes osas – 19–20.11.1935 ja 17.–19.11.1936. Prooviaasta möödus Tallinna Jaani koguduses 1936. aastal. Sama aasta 27. detsembril orineeriti ta piiskop H. B. Rahamägi poolt Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus õpetajaametisse. Alates 1936. aasta detsembrist kuni 1938. aasta 1. septembrini töötas ta Tallinna Jaani koguduses adjunkt-õpetajana.

Töö koolis

1936. aastast andis Julius Juhkentaal ka usuõpetuse tunde Tallinna Erakolledžis, ja Tallinna Prantsuse Lütseumis, 1937. aastast ka J. Westholmi Poeglaste Erahumanitaargümnaasiumis ning Kubu Tütarlastegümnaasiumis.

Koolis ei saanud ta töötada aga kaua, üksnes kuni nõukogude okupatsioonini. Ühel 1940. aasta kevadhommikul Prantsuse Lütseumi jõudes teatati talle, et vastavalt valitsuse korraldusele on usuõpetus koolides keelatud ning tema vaba usuõpetuse õpetamisest. Nõnda lõppes töö koolis väga ootamatult, ei olnud võimalik isegi oma õpilastega jumalaga jätta.

Martha Alexandra Kapp

Perekond

16. septembril 1939. aastal abiellusid Julius Juhkentaal ja Martha Alexandra Kapp (1912–2000), kes oli Kaarli koguduse õpetaja Aleksander Kapi tütar. Martha oli lõpetanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ning töötas advokaadina.

1940. aasta juulikuus sündis perre tütar Tiina ja 1949. aastal poeg Jaak.

Kaarli koguduses

Kaarli kogudusse tuli Juhkentaal tööle 1938. aasta juulikuus I pihtkonna perekonnaseisuametnikuks. Alates 1. septembrist kinnitati ta Kaarli koguduse I pihtkonna õpetaja praost Aleksander Kapi isiklikuks adjunktiks (abiõpetajaks). 1940. aasta oktoobris, pärast praosti surma, määrati aga koguduse I pihtkonna õpetaja ajutiseks kohusetäitjaks.

Mobilisatsioon

Nii töötas ta koguduses õpetaja kohusetäitjana kuni massiküditamiseni 13. juuni öösel 1941. Sellest pääses ta vaevu. Venemaale sattus aga ikkagi, sest Nõukogude valitsus kuulutas välja mobilisatsiooni. 29. juunil 1941 algas tema teekond loomavagunitest koosnevas rongis koos teiste teenistuskõlblike eesti meestega tumedasse, tundmatusse tulevikku. Piiril heideti viimane pilk sünnimaa metsadele ja väljadele. Paljudele, ka Juhkentaalile, jäigi see viimaseks jumalagajatuks. Tagasi pöörduda õnnestus vaid vähestel.

Esimesed kuud elati Kotlases, tööl käidi sealsel lennuväljal. Töötati

12–14 tundi päevas. Omaste ja kodumaaga puudus igasugune side. Keegi neist ei aimanud, et selline olukord võib kesta aastaid. Juhkentaalil kestis see 5 aastat ...

Talve saabudes algas surmamars kaugele põhja metsatöödele. Elamistingimused ei paranenud. Külma-dega, mis tihti ulatusid -50 kraadini, läks asi pigem hullemaks. Kurnav töö, nälg, külm, puudulik riietus, täid päeval ja lutikad öösel, seitse päeva tööd nädalas, niigi kõrgete töönormide pidev tõstmine. Tuikudes ja vaarudes liikus surmani väsinud meeste rodu õhtuti koju. Sellest piinast lunastas vaid surm.

Kevadeks, mil metsatöölaagrist lahkuti, oli 250-st mehest järel vaid kolmandik. Ülejäänud surid raske töö, nälja ja peamiselt kopsupõletiku tagajärjel. Järelejäänuid ainult 10–15 meest lahkusid omal jalal, ülejäänud tuli välja kanda. Mehed viidi Tšerbakuli, kus asus Eesti diviis. Neile anti sõjaväeriided, toit oli mõnevõrra parem ja elu väljakannatavam. Paari nädala pärast sattus Juhkentaal oma erilise elukutse tõttu kahtluse alla ning peagi algasid ülekuulamised. Koos diviisi

Julius Juhkentaal, Aleksander Kapp ja Paul Voldemar Koppel leeripühal 2. aprillil 1939. Kaarli arhiiv.

paarisaja mitteusaldatava “kahtlase ilmavaatega” mehega saadeti ta edasi sunnitöölaagrisse, mis asus Uurali mägedes. Elati maa-alustes onnides, toidunorm langes sunnitöölaagrite tavalisele normile.

Põgenemine Afganistani

Toidupuudus hakkas end peagi tundma andma. Kapsaste ja kartulite vargus kolhoosipõldudel oli tavaline nähe. Varsti asuti koerte jahile – kes laagri piirkonda või lähedusse sattus, selle elupäevad lõpetati. Oli ilmne, et laagrisse jäädes talve üle ei elata. Lootusetu olukord ärgitas pidama põgenemisplaanide ja äärmise saladuskatte all saadi kokku viiemeheline grupp, kes oli täiesti usaldatav ja valmis põgenema. Puudulike vahenditega võltsiti dokumendid, igapäevast leivanormist säästeti niipalju kui võimalik ning muretseti veel ühteist vajalikku. 25. septembri õhtul 1942 hiiliti ükshaaval pimeduse kätte varjus uksel seisvast valvurist mööda. Algas seiklusrikas teekond tundmatusse - kavatsus oli välja jõuda kas kuhugi Euroopasse, Iraani või Türki. Edasiliikumiseks kasutati peamiselt raudteeronge. Keerulistest olukordadest pääseti vale, teesklamise, häbematususe või hulljulgusega, aga vahel lihtsalt tänu heale õnnele. Kuu aega hiljem ületati Afganistani piir. Mehed olid kurnatud, nälginud ning nende närvid niivõrd pingul, et võimatu oli edasi liikuda. Üheks päevaks jäädki kaljukoopasse puhkama ja õhtul pimeduse saabudes anti ennast Afganistani politsei kätte. Loata piiri ületamise eest järgnes 2 aastane vangistus Kabulis. Suure vaevaga õnnestus saada salajane ühendus Kabulis asuva Inglise saatkonnaga ning Inglise valitsuse nõudmisel anti nad välja Inglise võimudele Indias.

Indias misjonitöö

1945. aastal viidigi Juhkentaal koos nelja eestlasest kaaslasega Peshawari. Kaaslased saadeti nende omal soovil Briti sõjaväkke, Juhkentaal aga tema

Julius ja Martha Juhkentaal 1979. aastal 40. pulma-aastapäeval.

kõrgema hariduse tõttu eraldati kaaslastest. Teade Juhkentaalist levis peagi Mardani distrikti – väikesesse Peshawari eeslinna, kus töötas luterlik Taani Pathan Misjon. Kuna seal vajati kõrgema usuteadusliku haridusega vaimulikku misjonäriks, siis tehti Juhkentaalile sellekohane ettepanek. Juhkentaal õppis laimamatult ära urdu keele, milles tuli töötada ja jumalateenistusi pidada.

Kodumaalt lahkumisest peale puudusid Juliusel igasugused andmed abikaasa ja tütre saatusest. Mardanis oli lõpuks võimalus alustada kirjavahetust abikaasaga Marthaga, kes oli põgenenud Saksamaale. 1946. aasta sügisel ühinesid abikaasa ja tütar Tiina Juliusega. Indiasse misjonitööle jäädki kuni Pakistani-India sõja lõpuni ja nende kahe riigi lahkuminekuni 1948. aastal. Poliitiliste olude ebakindlaks muutumise tõttu – Pakistanis liikusid kuuldused, et Nõukogude Liit kavatseb okupeerida Pakistani põhjaosa – pidi perekond Indiast lahkuma ning asuma Inglismaale.

Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides

Inglismaal elati 4 aastat. 1948–1952 teenis pastor Juhkentaal eesti põgenikke Luteri Kiriku Ilmaliidu raamides. Perekond elas Bristolis, kus 30. jaanuaril 1949 sündis poeg Jaak.

1952. aastal kutsuti Juhkentaal Ameerika Ühendriikidesse. Seattles elades teenis ta mitmes luteri koguduses: St. John's Hebron'is (Illinois) 1955–60, Peace's (Belmont, Wisconsin) 1960–67, Lake Park'is ja Augustana's 1967–74.

1959. aasta kevadel anti Juhkentaalile üle praost A. Kappi kuldne ametirist.

Alates 1974. aastast jäi ta Seattle'is pensionile, kuid õpetajatööst päriselt siiski ei loobunud, vaid töötas osalise ajaga õpetajana Seattle'i Eesti koguduses 1974–1976 ja Seattle'i Luteri vanadekodus 1976–1983 ning kaplanina Des Moines Good Samaritan Center'is.

Julius Juhkentaal suri kõrges vanuses 27. juulil 1998. aastal Shorelines Washingtonis. Nii tema kui ka kaks aastat hiljem surnud abikaasa Martha Alexandra on maetud Seattle'i Evergreen-Washelli eesti kalmistule.

Artikkel on ilmunud Kaarli koguduse ajakirjas “Sulane” 1/2001 täiendatud 2026. aasta.

JULIUS JUHKENTAAL

Sündinud: 23.1.1909 (10.1.1909 vkj) Tallinnas

Ristitud: 8.2.1909 Pühavaimu koguduses

Konfirmeeritud: 5.6.1927 Tallinna Jaani koguduses

Isa: tööline Mart Juhkentaal (18.4.1867 Parmel – Tallinn)

Emma: Liisa, snd Neiwelt (26.11.1869 Jõgisoo – Stockholm)

Õed-vennad:

1. Aleksander (7.10.1896 Haapsalu – 28.3.1901 Tallinn)
2. Elisabeth (19.9.1899 Haapsalu – 4.3.1980 Toronto, Canada)
3. Maria (29.11.1902 Tallinn – 22.11.1983 Stockholm)
4. Kristina (8.7.1905 Tallinn – Toronto, Canada)

Hariduskäik: 1917–19 Tallinna linna V algkool, 1919–21 Tallinna linna XIII algkool, 1921–23 Tallinna linna V algkool, –1928 Tallinna Linna Poeglaste Humanitaar-gümnaasium (hiljem GAG) (*cum laude*), 1928–29 Tartu Ülikooli filosoofia teaduskond, 1929–30 sundaeg kaitseväes, 1930–35 Tartu Ülikooli usuteaduskond (koos usuõpetaja kutsega)

Akadeemiline kuuluvus: korporatsioon Fraternitas Estica

Pro venia concionandi / pro ministerio: 19.–20.1935 / 17.–19.11.1936 EELK Konsistoorium

Prooviaasta: 1935–36 Tallinna Jaani koguduse õpetaja B. Hasselblati ja 1936 õpetaja H. Kubu juures

Ordinatsioon: 27.12.1936 Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus piiskop H. B. Rahamägi poolt Tallinna Jaani koguduse abiõpetajaks

Teenistuskäik: 1936–38 Tallinna Jaani koguduse abiõpetaja (noorsootöö), 01.09.1938–09.09.1940 Tallinna Kaarli koguduse I pihtkonna õpetaja prasot Aleksander Kapi isiklik adjunkt (abiõpetaja), ?.10.1940–13.06.1941 I pihtkonna õpetaja ajutine kohusetäitja

1941 mobilisatsioon Nõukogude armeesse, 1942 põgenemine Tšerbakulist Afganistani, 1942–44 vangistus loata piiriületuse eest Kabulis Afganistanis, 1945–48 luterlik Taani Pathan Misjoni misjonär Indias Peshawaris (Mardanis?), 1948–52 Eesti põgenike vaimulik Luteri Kiriku Ilmaliidu raamides Inglismaal, hiljem Cardiffi koguduse õpetaja; 1952–60 St. John's Hebroni kogudus (Illinois), 1960–67 Peace'i kogudus (Belmont, Wisconsin), 1967–74 Lake Parki ja Augustana kogudused, 1974–76 Seattle'i Eesti koguduse õpetaja, 1976–83 Seattle'i luteri vanadekodu õpetaja, kaplanina Des Monies Good Samaritan Centeris

Usuõpetaja: 1936–40 Tallinna Erakolledž, 1936– Tallinna Prantsuse Lütseum, 1937 J. Westholmi Poeglaste Erahumanitaargümnaasium ning Kubu Tütarlastegümnaasium

Aumärgid: 1959. aasta kevadel anti Juhkenthalile üle praost A. Kappi kuldne ametirist

Laulatatud: 16.09.1939 Tallinna Kaarli kirikus

Abikaasa: Martha Alexandra Kapp (8/21.11.1912 Tallinn – 2.8.2000 Seattle)

Lapsed:

1. Tiina (6.7.1940 Tallinn)
2. Jaak (30.1.1949 Bristol, Inglismaa)

Surnud: 27.7.1998 Shoreline'is Washingtonis

Maetud: 1.8.1998 Seattle'i Evergreen-Washelli eesti kalmistule